

ГОДИШНИК
на АСОЦИАЦИЯ „ОНГЪЛ“, том 23, год. XVII, 2024

ЕТНОЛОГИЯ НА ВРЕМЕТО:
ОБЩНОСТ И КУЛТУРА

София, 2024

**Годишникът се издава
с подкрепата на Община Самоков**

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

**I ПКС дфн Росен Росенов Малчев (Главен редактор)
доц. д-р Константин Звездомиров Рангочев
проф. д-р Николай Иванов Ненов
проф. дфн Маргарет Драганова Димитрова**

Международни членове:

проф. дфн Владимир Напольских, чл.-кор. РАН,
Российская академия народного хозяйства и государственной
службы при Президенте РФ, Москва; Уральский федеральный
университет им. первого Президента России Б. Н. Ельцина,
Екатеринбург, Россия
проф. д-р Трајче Нацев, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
Република Северна Македонија

ЕТНОЛОГИЯ НА ВРЕМЕТО: ОБЩНОСТ И КУЛТУРА

Първо издание

© Асоциация за антропология, етнология
и фолклористика „Онгъл“, 2024
ел. поща: ongal1991@abv.bg
www.ongal.net

© Импресарско-издателска къща „Род“, 2024
ел. поща: rod_sofia@yahoo.com

Формат 16/60/84
Тираж 300
Печатница *Tun-mon прес*

ISSN 1311-493X

ANNUAL
of 'ONGAL' ASSOCIATION, Vol. 23, Year XVII, 2024

ETHNOLOGY OF TIME:
COMMUNITIES AND CULTURES

Sofia, 2024

**The Annual is published
with the support of Samokov municipality**

EDITORIAL BOARD

**1st class teacher Rossen Rossenov Malchev, Dr. Habil.
(Editor-in-shief)**

**Assoc. prof. Konstantin Zvezdomirov Rangochev, Ph.D.
Prof. Nikolay Ivanov Nenov, Ph.D.**

Prof. Margaret Draganova Dimitrova, Dr. Habil.

International members:

**Prof. Vladimir Napolskih, Dr. Habil., Corresponding Member
of the Russian Academy of Sciences, Russian Presidential Academy
of National Economy and Public Administration, Moscow; Ural
Federal University named after the first President of Russia
B. N. Yeltsin, Yekaterinburg, Russian Federation**

**Prof. Trayche Natsev, Ph.D., Gotse Delchev University, Shtip,
Republic of North Macedonia**

ETHNOLOGY OF TIME: COMMUNITIES AND CULTURES

First edition

© ‘Ongal’ Association of Anthropology, Ethnology,
and Folklore Studies, 2024
e-mail: ongal1991@abv.bg
www.ongal.net

© ‘Rod’ Impresario & Publishing House, 2024
e-mail: rod_sofia@yahoo.com

ISSN 1311-493X

СЪДЪРЖАНИЕ

Уводни думи	13
-------------------	----

ПРЕП. ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ И ОТЕЦ НЕОФИТ РИЛСКИ В НАРОДНАТА ПАМЕТ

о.р. полк. Никола Ковачки – Род и родословие на св. Паисий Хилендарски в родното му място – с. Доспей, Самоковско	15
Димитър Добревски, Русанка Голева – Неофит Рилски в народната памет на банскалии	19

ЕЗИК И ВРЕМЕ

Константин Рангочев – Структурни особености на българската фолклорна религиозност: гр. Самоков и Самоковско	28
Олга Смолина – Монашеско, манастирско и енорийско време в православната християнска култура	45
Татяна Илиева – Представата за свещеното време в евхаристийното богослужение според двата мистагогични трактата на Симеон Солунски „Ερμηνεία περὶ τοῦ θεῖου ναοῦ“ И „Περὶ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας“ и техните южнославянски преводи	53
Красимира Петрова – Когнитивни модели на <i>времето</i> в езиковата картина на света	98
Иво Братанов – Езикът на сборника „Църковен цветник“ на Иван Н. Момчилов (Фонетични особености)	114
Магдалена Абаджиева – Речникът на Перку Дупца – малко известен извор за лексиката на банатския говор	123
Димитър Добревски – Свидетели на времето	129

МУЗЕЙ – ЗНАК – ПАМЕТ

Sotir Ivanov – A brief analysis of museums' activities in Southwestern Bulgaria after adopting the cultural heritage act	137
Силвия Трифонова-Костадинова – Публики и посетители в постковид музей – от идентифициране към съучастие	168
иконом Делян Цветков – Военните паметници при столичния храм „Св. прор. Илия“, кв. Княжево	212
Любомир Цонев – Закрила на светини: свети обекти, предпазени от разрушаване и/или оскверняване чрез затрупване или вкопаване	217
Любомир Цонев – Спомен за една възкръснала и изчезнала русенска старина	242
Десислава Тихолова – Вина и памет. Съвременни мемориални практики в Германия. Част 4	252

АРХЕОЛОГИЯ И ИСТОРИЯ

Димчо Радев – Тракийски лечебен олтар от Исторически музей – Белово – представяне, реставрационен подход, историческа справка, аналогии	293
Илинка Атанасова, Трајче Нацев – Работилница за стакло во Баргала	302
Јулијана Иванова – Траги на рударство во Виничкиот регион	319
Душко Цветанов, Трајче Нацев – Археолошки локалитет „Мал Кајаси“ – с. Банско, Струмичко (Археолошки истражувања и конзервација на средновековната црква)	333
Denis Isaev – The story and storytelling between the village and the city	343

Йордан Тенев – По стъпките на Петър Боев (Първата журналистическа делегация в Македония)	366
Силвио Томов – Лагерите „Гонда вода“ и „Св. Никола“ между фактите и пропагандата	379

ОБРАЗ И ИЗОБРАЖЕНИЕ

Росица Манова – Символиката на червената охра	394
Теодор Пеев – Захари Зограф и сцените от житието на св. Никола в стенописната украса на едноименната църква в Бачковския манастир	400
Иво Райков – Народните обичаи през погледа на българския художник от 20-те години на XX в.	416

ФОЛКЛОРИСТИКА. ПЕСЕНЕН ФОЛКЛОР

Тодор Моллов – Миторитуални идеи и образи в народните любовни песни (Заспал до мома – събудил се до студен камък)	429
Снежанка Генчева – Хронологичната грешка в приписката за цар Шишман и Дан войвода и българските народни песни	457
Веселка Тончева – Песенната култура в края на XIX и началото на XX век между града и селото (Наблюдения върху сбирката на Л. Куба „Písňě bulharské“ (1929) от поредицата „Slovanstvo ve svých zpěvech“)	475

МИТ И КУЛТ

Николай Сивков – Тайната на раждането: на прага между небето и земята	495
Ивета Рашева – Свети Пантелеймон и заразните болести: балкански култове	506

НАУКА И КУЛТУРА. СЪВРЕМЕННИ ФОРМИ

Росен Р. Малчев – Преходът между Кръжока по български фолклор във Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Семинара по практическа етнология и медиевистика „Проф. д-р Иван Шишманов“	512
Миглена Николаева – Фестивалната култура и изграждане на местна идентичност. Национален фестивал на пълнената чушка в град Левски	518
Николай Бързаков – Съвременни интерпретации на митологията и обредността във филма и театъра	528

КЛИМАТ – ВОЙНА – СОЦИУМ

Драган Веселинов – Заштитата на населението од опасности во антиката на териториите на општините Штип и Карбинци	539
Владимир Власков – Климат и война, война и климат	548
Владимир Власков – Прояви на климатичен компенсаторен механизъм в годишни температурен режим на територията на България (1993–2022)	558
Илюстрации	566

TABLE OF CONTENTS

Foreword	14
-----------------------	----

REV. PAISIY HILENDARSKY AND FATHER NEOPHYTE RILSKY IN THE FOLK MEMORY

Reserve Officer Col. Nikola Kovachki – Genealogy of rev. Paisiy Hilendarsky in his native place – the village of Dospey, Samokov region	15
Dimitar Dobrevski, Rusanka Goleva – Neophyte Rilski in the folk memory of Bansko	19

LANGUAGE AND TIME

Konstantin Rangochev – Structural features of Bulgarian folk religiosity: the case study of the town of Samokov and its region	28
Olha Smolina – Monastic, monastery and parish time in the Orthodox Christian culture	45
Tatyana Ilieva – The idea of sacred time in the Eucharistic liturgy according to the two mystagogic treatises of Simeon of Thessaloniki “Ἑρμηνεία περὶ τοῦ θείου ναοῦ” and “Περὶ τῆς ἱεραῆς λειτουργίας” and their south Slavic translations	53
Krassimira Petrova – Cognitive models of <i>time</i> in the linguistic picture of the world	98
Ivo Bratanov – The language of collection “Tsarkoven tsvetnik” (“Liturgical anthology”) (Phonetic features)	114
Magdalena Abadzhieva – The Dictionary of Percu Duptsa – a little-known source for the vocabulary of Banat dialect	123
Dimitar Dobrevski – Witnesses of the weather	129

MUSEUM – SIGN – MEMORY

Sotir Ivanov – A brief analysis of museums’ activities in Southwestern Bulgaria after adopting the cultural heritage act	137
Silvia Trifonova-Kostadinova – Audiences and visitors in a post-covid museum – from identification to participatory	168
Priest Dilyan Tsvetkov – Military memorials at the capital’s church of St. Prophet Elijah, Knyazhevo district	212
Lyubomir Tsonev – Protection of sacred objects against destruction and/or profanation by covering them under tumulus or by burying them into the ground	217
Lyubomir Tsonev – Reminiscence of a disappeared artifact from the city of Rousse	242
Desislava Tiholova – Heritage and memory modern; memorial practices in Germany. Part 4	252

ARCHAEOLOGY AND HISTORY

Dimcho Radev – Thracian healing altar from the history museum Belovo – presentation, restoration approach, historical references, analogical cases	293
Ilinka Atanasova, Trajče Nacev – Glass workshop in Bargala	302
Julijana Ivanova – Traces of mining in the Vinica’s region	319
Dushko Cvetanov, Trajče Nacev – Archaeological site “Mal Kayasi” – village of Bansko, Strumica area (Archaeological excavations and conservation of a medieval church)	333
Denis Isaev – The story and storytelling between the village and the city	343
Yordan Tenev – In Petar Boev’s footsteps (The first journalistic delegation in Macedonia)	366
Silvio Tomov – The camps „Gonda voda“ and „Saint Nikola“ between the facts and the propaganda	379

IMAGE AND DEPICTION

Rositsa Manova – The symbolism of red ocher	394
Teodor Peev – Zahariy Zograf and the scenes from the life of St. Nikola in the mural decoration of the church of the same name in the Bachkovo monastery	400
Ivo Raykov – Folklore customs through the eyes of the Bulgarian artist from the 1920's	416

FOLKLORISTICS. SONG FOLKLORE

Todor Mollov – Mytho-ritual ideas and images in folk love songs (Slept to a maiden – woke up to a cold stone)	429
Snezhanka Gencheva – The chronological error in the gloss about Tsar Shishman and Dan Voivode and the Bulgarian folk songs	457
Veselka Toncheva – Song culture at the end of the 19th and the beginning of the 20th century between the town and the village (Observations on the Collection of L. Kuba „Písně bulharské“ (1929) from the Series „Slovanstvo ve svých zpěvech“)	475

MYTH AND CULT

Nikolay Sivkov – The secret of birth: on the threshold between heaven and earth	495
Iveta Rasheva – Saint Panteleimon and the contagious diseases: Balkan cults	506

SCIENCE AND CULTURE. MODERN FORMS

Rossen R. Malchev – The transition between the Bulgarian folklore circle at the Faculty of Slavic Studies of the Sofia University “St. Kliment Ohridski” and the Seminar in practical ethnology and medieval studies “Prof. Dr. Ivan Shishmanov”	512
--	-----

Miglena Nikolaeva – The festival culture and building local identity. National festival of stuffed peppers in the city of Levski	518
Nikolay Barzakov – Contemporary interpretations of mythology and ritual in film and theater	528

CLIMATE – WAR – SOCIETY

Dragan Veselinov – The protection of the population against dangers in the antiquity on the territories of the municipalities of Shtip and Karbinci	539
Vladimir Vlaskov – War and climate – climate and war	548
Vladimir Vlaskov – Manifestations of climate compensatory mechanism in the annual temperature regime of the territory of Bulgaria (1993–2022)	558
Illustrations	566